

Posudek diplomové práce Bc. Lenky Hlavaté

Jazyk a styl próz Petry Dvořákové

1. Koncepce práce

Lenka Hlavatá se ve své diplomové práci zabývá jazykem čtyř beletristických děl autorky Petry Dvořákové, konkrétně knih *Dědina*, *Chirurg*, *Vrány* a *Zahrada*. Úžeji se zaměřuje na nespisovné prostředky, a to v rovinách hláskové, morfologické, syntaktické a lexikální. V teoretické části autorka podává výklad o stratifikaci a diferenciaci češtiny, substandardním jazyce v umělecké literatuře a díle Petry Dvořákové a jeho kritickém přijetí, včetně životopisného medailonku. Praktická část pak postupuje po jednotlivých knihách, v případě díla *Dědina* dokonce po jednotlivých částech knihy, a v jejich rámci pak po jednotlivých jazykových rovinách.

Deklarovaným účelem práce je „popsat a analyzovat“ (s. 57) vytyčené jevy ve vybraných textech. Podařilo se však naplnit, byť detailně, jen prvně jmenovaný cíl. Práce je spíše popisná, neanalytická. Jednotlivá zjištění nejsou vztahována k širšímu rámci teoretickému (např. zpětnou kritickou reflexí existujících prací, nebo alespoň recenzí) či praktickému (např. relativizací početních údajů; viz též 2. Metodologie níže). Shrnutí v závěru práce, kde jsou porovnávána jednotlivá díla, je spíše zběžné. O rezignaci na vyšší analýzu a syntézu vypovídá i úvodní přehled bádání. Např. historický vhled do vývoje nespisovnosti v krásné literatuře je na s. 16 vystaven tak, že si zdánlivě protirečí; informuje se zde zároveň o prudkém ústupu (první odstavec) i vzestupu nespisovnosti (třetí odstavec) v tomtéž historickém období.

Nad celkovou koncepcí praktické části práce vyvstává mj. otázka, proč se autorka rozhodla celé knihy *Chirurg*, *Vrány*, a *Zahrada* pojednat stručněji než jednotlivé čtvrtiny knihy *Dědina*, přestože *Dědina* ani není z vybraných děl nejobjemnější. I když si lze domýšlet, že to souvisí s jazykovými specifiky a vysokým počtem literárních postav *Dědiny*, bez dalšího vysvětlení se tento krok jeví jako nekoncepční řešení, které text práce jen uměle natahuje. Praktická část práce obecně nabízí nepřeberné detaily, aniž se tu objevuje pokus o jejich hierarchizaci a zpětnou redukci, např. v podobě tabulek či jiných vizualizací, jež by zjištěné jazykové prostředky rozčlenily podle dominance vs. typu postav či podobně.

Hodnocení: C

2. Metodologie

Popis jazykového materiálu je systematický v tom smyslu, že např. pasáže o lexiku mají napříč oddíly podobnou strukturu (zdrobněliny – pejorativa – frazémy atd.). Popis jazykových prostředků je skutečně zevrubný. Tyto vlastnosti ale nezaručují metodologickou uvědomělost, která v práci v mnoha ohledech chybí. V úvodu praktické části schází metodologický oddíl. Autorka nepopisuje, jak s texty vlastně pracovala – např. zda měla k dispozici jejich digitální podobu a využívala automatické vyhledávací funkce, zda si kategorie a konkrétní výskyty (nebo jen počty) jazykových jevů zanášela do kvantitativního softwaru, jak kategorie postupně tvořila či přeskupovala, nakolik se musela obracet k jazykovým příručkám atp. Následkem toho nelze posoudit udržitelnost užitého postupu, který musel být v každém případě časově nesmírně náročný, ani uvěřitelnost samotných zjištění.

Autorka pečlivě uvádí nejenom příklady jevů, které v textech identifikovala, ale u vybraných jevů také absolutní počty výskytů. Někdy, především při morfologickém popisu, se jí daří postihnout, co daný početní údaj vypovídá i o materiálu jako celku, např. když na s. 33 informuje o úplné absenci spisovných slovesných koncovek v určitém textu. To je chvályhodné. V drtivé většině případů ale zůstáváme v nejistotě o tom, nakolik je daný jev v textu skutečně výrazný, jelikož frekvence výskytů není relativizována, natož nakolik je všeobecně příznakový, jelikož zjištění (třeba jen úzce vybraná) se nevztahují k frekvencím v reprezentativnějším korpusu. Co si má např. čtenář odnést z holé informace, že nespisovná instrumentálová koncovka *-ma* se někde vyskytuje 34krát (s. 32)? Mnohé údaje se pak ani netýkají tématu nespisovnosti a jejich zajímavost pro práci je sporná (např. sdělení o výskytu intenzifikačních částic na s. 36) či nesporně nulová (např. sdělení, že „při popisech událostí jsou užívána převážně verba“, s. 35). Příznačné pro tento mechanický přístup je, že některé pasáže se v textu opakují (např. totožný odstavec o spojovacích prostředcích na s. 52 a 55).

Hodnocení: C-D

3. Práce s odbornou literaturou

S odbornou literaturou autorka pracuje funkčně, byť relativně málo kriticky (viz 1. Koncepce práce výše). Navzdory rozsáhlému zastoupení publicistických zdrojů je citační úzus velice přehledný a konzistentní. Na několika místech ale chybí přiznaná opora v literatuře pro silné odborné tvrzení či delší exkurz (např. výklad o sociolektech na s. 14 nebo celá s. 27); někde zase není zřejmé, jestli se jedná o tvrzení přejaté, nebo založené na osobní úvaze autorky (např. symbolika ročních období v knize *Dědina*, s. 18).

Hodnocení: B

4. Formální úroveň práce

Práce je vesměs psána odborným stylem s precizním využitím lingvistické terminologie. Neshledávám v ní soustavnější jazykové problémy kromě grafických: občas chybí mezery mezi slovy (např. s. 32 nahoře) a členění do odstavců nebo dokonce oddílů nekopíruje tok myšlenek a působí nelogicky (např. s. 11). Překlepy a gramatické chyby nacházím, ale ne v rušivém množství (viz též níže). Na více místech však autorka sklouzává do výrazně publicistického stylu („Za *Dědinu* a *Chirurga* byla Dvořáková kritikou chválena, avšak u *Vran* jí to nevyšlo“, s. 24) či dokonce do stylu literárního, patrně pod vlivem zkoumané prózy („Josef proto Zbyňou pohrdá a považuje jej za hajzlíka a [sic] aby Zbyňka získal otcovu pozornost, krade na stavbách kov – z čehož má později u rodičů velký průšvih.“, s. 19).

Hodnocení: B-C

5. Celkové hodnocení

Předložený text vypovídá o autorčině pracovitosti, znalosti odborné terminologie, zaměření na detail i schopnosti postupovat systematicky. Základní požadavky na diplomové práce jsou v práci naplněny, pro slabiny v koncepci a metodologii však navrhuji hodnocení „dobře“.

V Praze dne 3. září 2023

Dr. Anežka Kuzmičová

Ústav českého jazyka a teorie komunikace

FFUK